

Jeg danser bedst i lænker

//

Underviseren kan med afsæt i en fast ramme skabe betingelser for en mangfoldighed af æstetiske udtryk."

Sonja Svendsen er cand.pæd. og lektor på VIA UC, Pædagoguddannelsen Midt-Vest og tilknyttet Videncenter for Børn og Unges Kultur

Nu beder jeg hver enkelt deltager efter tur om at placere ting og mennesker på pladsen. Beskrivelsen af cafseen, springvandet, brevet på trappen op til katedralen, eller hvad der nu bliver lagt ind i billedet skal være præcise. "Men er du, at den blinde mand står til højre for pølsevognen og længere fremme end lirekassemanden?", er spørgsmål jeg stiller for at sikre, at opmærksomheden på det indre fællesbillede, som vi sammen er ved at skabe, er skarpt og fokuseret. Alle skal respektere hinandens bidrag til ting og personer, der lidt efter lidt træder ind i billedet. Det kræver opmærksomhed og lydhørhed for hinandens ideer. Jo mere der fyldes på, jo større opmærksomhed, og jo mere snak kommer der også i gruppen. Vi hjælper hinanden med at huske og fastholde de forskellige bidrag til vores fælles indre billede at torvet. Det er stemtheden, der i fokus her.

Kollektive æstetiske processer kan bidrage med at give børn sanselig-aestetiske erfaringer, der sikrer en åbenhed og nysgerrighed for omverdenen. Mellommenneskelige interaktioner indeholder basale erfaringer på det nære niveau og forudsætninger for at forstå sociale processer på et mere komplekst samfundsniveau.

Men hvad kendetegner den gode ramme, som kan åbne og motivere til at frigøre et skabende potentiale og skabe nye indsigtter hos såvel den enkelte som gruppen i fællesskab? Mit umiddelbare svar er: Opmærksomhed og begrænsninger. I det følgende bliver det eksemplificeret, hvordan underviseren med afsæt i en fast ramme kan skabe betingelser for en mangfoldighed af æstetiske udtryk.

fra første runde og begynder at interagere med det fælles personogalleri. En deltager siger: "Den blinde mand ved siden af pølsevognen bevæger sig nu op ad trappen til katedralen". En anden siger: "Døren til katedralen går langsomt op, og man hører et skrig derinde fra". Opmærksomheden henledes nu på flere sanseindtryk og nye dybder i billedet. Farver, lyde og bevægelser sanses og fæstnes i det indre forestillingsbillede og giver næring til fantasiens.

Det er vigtigt, at underviseren både er lydhør over for deltagernes bidrag og samtidig tager styring og leder procesen med den fælles fortælling frem mod en afslutning. Jo mere sans-mættet billedet er, jo bedre betingelser får vi for den videre udforskning. Der skal være tilpas uro, flertydighed og dynamik. Der skal paneres såvel visuelt som auditivt, så opmærksomheden flyttes rundt i billedet, og så alle fornemmer en flertydighed, der kan blive afsættet for videre fortolkninger.

Fortællerunden kan af og til fortære sig i alt for beskrivende detaljer fra deltagerne, så der ikke sikres en dynamik og tilstrækkelig mangfoldighed af muligheder. Det er derfor vigtigt, at underviseren af og til bryder ind med egen bidrag som: "Pludselig høres der et skud!", "Moren til det lille barn i barnevognen tager nu en sort mappe op fra barnevognen, og går i retningen af cafene ..." "Hvis man sidder tæt ved springvandet kan man høre brudstykker af en samtale på russisk".

Af Sonja Svendsen, lektor

Skab et torv
"At skabe et Torv" er et eksempel på en ramme for en kollektiv æstetisk læringsproces, der fører deltagerne ind i et potentiel væringsrum, hvor der arbejdes med sansninger og symboler, der kan skabe grund for genseidig refleksion. En skabelsesproces der munder ud i en præsentation af mangfoldige små værker, der kan gøres til genstand for samtale, fortolkning og nye ideer. Processen kan bidrage til at sikre en åbenhed og nysgerrighed for omverdenen og give erfaringer med at kunne noget og skabe i et meningsfuldt fællesskab.

Vi sidder tæt sammen i en cirkel. Jeg samler opmærksomheden hos deltagerne om hvad der nu skal ske: Beder dem forestille sig en stor åben plads. Herfra hvor vi sidder, kan vi se ud over hele pladsen, og for enden af den ligger den katedral.

En begrænsning i denne første fortællerunde er, at der kun må placeres ting og personer, men ikke skabes bevægelse i billedet. Det er som på-klædningsdukker, der lidt efter lidt tager plads i billedet og står stille. Først i næste runde er det til gengæld bevægelsen og interaktionen mellem de forskellige personer på torvet opmærksomheden skal henledes på.

I anden runde begynder vi nu at tilføre liv til bildeledet. Det billede vi sammen har skabt skal animeres i fantasiens. Vi bruger hinandens indfald

For at få en chance for at forstå, må vi en gang imellem kunne give slip på eksisterende forstædeskasser og begreber."

“ Det særegne ved det æstetiske arbejde er, at ide, forestilling og form går op i en højere enhed.”

rende forstædeskasser og begreber. I stedet suges de åbnende udtryk. Og lysten til at udforske og søge nye svar på tilsyneladende eksisterende sandheder kan næres. Vi kan gå på opdagelse i verden og stille nye spørgsmål.

Vi lever i flere verdener, i flere fortrolighedsdrag, siger Løstrup. Vi har dels et foretogsomt liv i den praktiske verden og dels det stemte indtryk. I den praktiske verden har vi sproget til at benævne tingene. I det stemte indtryk er vi åbne for en betydning af, hvad vi sanser og kommer ud for, der går ud over eller bagom den fortrolighed vi normalt har til tingene. Indtrykket er før-sprogligt, vi fornemmer det som tale til os, der vil artikuleres (Løstrup, 1983, s. 11).

For at sikre det stemte indtryk af det indre fællesbilled af livet på torvet, fastholder og fokuserer jeg nu yderligere deltagernes opmærksomhed på hændelser, personer, ting, temaer der er i spil. Det er med til at give en struktur for den videre udforskning gennem forskellige medier, og bliver typisk konkretiseret i 4-5 "scener".

Det er svært ikke at fuldende og lukke historierne allerede nu med verbale årsagsforklaringer, men udfordringen på nuværende tidspunkt er en anden. Den er først og fremmest at kunne forblive i sansningen, fastholde og rumme indtrykkene, de ubevarede spørgsmål – kompleksiteten, det usigelige og modsætningerne, og indtil videre tilbageholdede sine svar på mulige betydninger.

Det sansede kræver nærvær, tilstedeværelse. Vi skal se, høre, lugte og mække, før vi begynder at forklare. For at noget kan "tale tale til os", må vi kunne være til stede. For at noget kan få betydning, må vi kunne mærke det.

Der sker noget omkring springyndet Moren, barnet i barnevognen og den sorte mappe.

- Manden med solbrillerne på cafén oppe i højre hjørne og præsten – mon de kender hinanden?
- Der er en scene med katedralen, den blinde mand og brevet på trappen.

- Al den tumult der er med postkestret og den invalide kvinde, der fodrer duer, er jeg nysgerrig på.
- Mere præcist behøver vi ikke på nuværende tidspunkt at være. Fornemmelsen og alle de ubesvarede spørgsmål rummer en kompleksitet og et potentiale, som kalder på at komme til udtryk, som vil artikuleres. Den foreløbige struktur kan være støttende for det videre arbejder frem mod de manifesterede udtryk – de små værker, om man vil, som skal komme til synet gennem

Det æstetiske er dialogisk

Det dialogiske angår forholdet til sig selv, egne forestillinger, tanker, følelser, forholdet til andre og verden. For at få en chance for at forstå, må vi en gang imellem kunne give slip på eksiste-

mangfoldige udtryksformer og til sidst gøre til genstand for kommunikation og fortolkning. Proessen ændrer nu karakter i retningen mod at have opmærksomhed og fokus på udtryk – "værket". Fra sansningen og ordning af indtrykkene frem mod at tage beslutninger om, hvad der er det vigtige. Der sker et skift fra åbenheden i sansningen til en styring mod formgivningen af et indhold. Det er et vendepunkt i processen, der skal styre opmærksomheden frem mod udkristallisering af en ide.

Med forstørrelsesglas kan man få øje på mere

Deltagerne skal nu i grupper arbejde med forskellige udtryksformer med afsæt i følgende udsnit af Torvet.

- En særlig stemning
- En følelse
- En relation – et møde
- En detalje
- Et tema
- En Kulisse

H.J. Hohr mener, at grundlaget for den æstetiske erfaring er en formaktivitet i bred betydning. Begrebet "form" refererer i denne sammenhæng ikke kun til en visuel form, men alle former for aktiviteter, hvor mennesker bevidst skaber og percipiterer betydning gennem form. Gennem poesi, fortælling, malning, skulptur, musik, sang, dans, bevægelse kan ubevidste og bevidste erfaringslag blive aktiveret. Formaktiviteter – skabelsen, er en måde at få indsigts i interaktioner og relationer på. Hohr kalder dette for subjekt-i-verden-viden.

Kan i "fortælle" os mere om en detalje ved ex. katedralen ved at "zoome ind" vha. fotos, levende billeder, en lydkulisse eller mønstre. Hvordan vil I udtrykke stemningen mellem to bestemte mennesker på torvet gennem dans.

Hvis I sætter jer om bagved katedralen og lytter til livet på torvet, hvad hører I så? Lav feks. et soundscape og optag det.

Begrænsninger skaber kreativitet

Det særegne ved det æstetiske arbejde er, at ide, forestilling og form går op i en højere enhed. Ved at ændre på formen eller udtrykket

"It's never too late to say sorry!"

Efterskole, rollespil og æstetik

Det æstetiske er en leg med form – med nye former. Det æstetiske repræsenterer særlige erkendelses- og kommunikationsformer, som er grundlæggende for menneskets identitetsdannelse. Udgangspunktet er, at den æstetiske erkendelse er betinget af det subjektive behov for mening og sammenhæng og den objektive kompleksitet og kontinuitet.

Måske kan deltagelse i en kollektiv æstetisk skabelsesproces være medvirkende til at vi får mulighed for at kunne genkende almenes træk i det nye, hvilket kan gøre os mindre usikre overfor det fremmede.

En skabelsesproces

Den fælles proces med skabelses af Torvet kan afsluttes på mange måder. Alt efter målgrupper, tid og sammenhæng kan man vælge enten at lade gruppernes små værker stå alene som sansemættede fortællinger, eller de forskellige udtryk kan indgå i en helhed i f.eks. en forestilling, udstilling eller performance. Man kan også afgrænse udbydningen af udtryksformerne, så alle indtryk og fortolkninger fastholdes i f.eks. bildearbejde eller dramatiseringer. Hver udtryksform har sine særige muligheder, der kan give bud på hvordan den enkelte oplever sin væren-i-verden på.

Gennem legen med indtryk og udtryk giver det æstetiske mulighed for brud med vante måder

Austring, Bennyé D. og Metete Sørensen (2006): *Litteratur*
Austring, Bennyé D. og Metete Sørensen (2010): *Æstetik og læring*, Hans Reitzel, Kbh.
Austring, Bennyé D. og Metete Sørensen (2010): *Æstetisk virksomhed i pædagogisk regi*. In: *Dansk pædagogisk tidskrift*.
Langager, Søren (2006): *Kreativitet, æstetik og det pædagogiske perspektiv*. In: *Dansk pædagogisk tidskrift*.
Løstrup, K.E. (1998): *Kunst og erkendelse. Gyldendal, København*.

Hohr, H.J. og Kristian Pedersen (1996): *Perspektiver på æstetiske læreprocesser*. Dansk Lærerforeningens forening.

Af Eddy Thomsen, lektor

En kunstner lever af innovation, af originalitet og forskellige former for kreativt talent.

En pædagog og en lærer lever af at kunne revitalisere egne erfaringer til gavn for nye læringsprocesser (for eleven) og kombinere nyt med gammel. Pædagogen skal ikke være original og heller ikke være æstetisk-kunstnerisk talentfuld i sin spidskompetence. Men han skal kunne øjne muligheder og inspirationer fra omverdenen – ikke mindst de æstetiske erfaringer, der som sanseligt-simbolisk erfaring ligger nærmest til-værelsen som helhed.

I den følgende artikel findes ingen opskrift eller anvisning på æstetisk virksomhed i skole eller institution. Artiklen handler om kunst og skole – mere præcist avantgardekunst og rollespilefterskole. Avantgarde-kunsten kan næppe direkte føres ind i skolen. Men den kan inspirere på et mere overordnet, reflektivt plan, og rollespilefterskolen har nogle træk, der minder om kunstens.

Kunstverden i sin senmoderne version har udviklet sig fra den 100 år gamle avantgarde's tradition i kunsthistorien og har blik for multimediale teknikker. Den laver om på verden, i hvert fald forsøgsvis og mere eller mindre lokalt? Pædagogikken og didaktikken i den senmoderne version udforder vænnetankninger og søger fantasifulde løsninger¹. Nærmer de to områder sig hinanden? Ja – det gør de. Men det kræver mod og lydhørhed fra skolens side.

Et kunstværk
Elmgreen & Dragset er et internationalt kendt par, der arbejder med installationskunst. De har lavet et værk, der befinner sig på en plads i det offentlige rum i Rotterdam. Værket skal være i funktion over et år (2011-2012) og beskrives således:

Skulpturen består af en granitsokkel, hvor på der står en montre i stål og panserglas. Inde i montren befinder sig en gammeldags megafon. Og præcis klokken 12 hver eneste dag i det kommende år vil en mid-aldrende og halvskaldet mand åbne montren, tage megafonen ud og råbe ud over Rotterdam: **It's never too late to say sorry.***

* Se note 4

¹ Avantgardekunst har historisk set sig selv som en fortop (deraf navnet) for en vision eller en fremtid. I dag er det snare et insisterede arbejde med at udstille og anrægte, især alle mulige skel mellem funktioner og virkelighed.

² Nicolas Bourriaud: *relationel æstetik*, Det Kongelige danske Kunstabdiemi, 2005

³ Ids Schwarz (red): *Livsværdier og my faglighed*, Semini-forlaget 2001 – og denne refererer ganske vist tilfører i alle andre. Men skolens folk kender til alle folkesmeme, intelligense, stilarterne, plan B-erne og de inkluderende differentieringer ...